

նակցի էջմիածնի ընտրութեան ժողովին. և և կը վերադառնայ իրրեւ Պատուիրակ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսի՝ Եւրոպայի թեմին: 1946 սեպտեմբերին ան արդէն Պարիս էր:

Թէպէտ պարաւանդուած վարչական գործերով, զբաղած էր ան նաեւ գրականութեամբ գոր սիրած էր: Սկսեալ իր պատանեկութեան օրերէն թղթակցած է Արեւելք, Փուէջ և Ծաղիկ Մանկանց թերթերուն (1904—1907). հրատարակած է 1908ին «Հայրենի Բնար» շաբաթաթերթը (1908), որ շարունակուած է «Սասուն ամսագիր» (1909) և «Հայ Խօնակ ամսաթերթ» (1924—1925) անուններու տակ: Այնուհետեւ աշխատակցած է Աշխատանքի Ժամանակ և Երբ Լուր թերթերուն «Սօսի» ծածկանունով (1910—1914): 1925—1930 տարիներուն հրատարակեց «Տաթև» գրական-բանասիրական տարեգիրքը. զոր ընդհատեց նուիրուելու համար բանասիրական և պատմական աշխատութիւններու:

Հետզհետէ հրապարակ հանեց.

1. Նկարագիր Օշին թագաւորի ձեռագիր Ժամագիրքին, 1319. Աթիլիաս 1933:
 2. Յուցակ հայերէն ձեռագրաց Հայկազի Ս. Բառասուն Մանկունք Եկեղեցոյ և Մասնաւորաց. Երուսաղէմ 1935:
 3. Յուցակ հայերէն ձեռագրաց Հայկազի և Անթիլիասի և Մասնաւորաց. Հայկազ 1936:
 4. Յուցակ հայերէն ձեռագրաց Երուսաղէմի Ս. Յակոբեանց վանքի. Վենետիկ 1948:
 5. Յուցակ հայերէն ձեռագրաց Եւրոպայի մասնաւոր հաւաքումներու. Փարիզ 1950:
 6. Պատմութիւն Հայկազի ազգ. գերեզմանատանց և արձանագիր հայերէն տպագրութեան. Հայկազ 1935:
 7. Պատմութիւն Հայկազի Հայոց. հատոր Ա. Սուբիա. Հայկազ 1940:
 8. Նոյն, հատոր Բ. Հայկազ. Պէյրուի 1946:
 9. Նոյն, հատոր Գ. Պատմութիւն Հայկազի Հայոց. Փարիզ 1950:
 10. La vie et la culture arméniennes à Alep au XVIIe siècle. Paris 1934.
 11. Պաղարսի բերդը. Հայկազ 1937:
- Այս հայագիտական հրատարակութիւններէ կատ ունեցած է գրական այլ մանր աշխատութիւններ, գանազան բովանդակութեամբ, լոյս տեսած առանձին և Օրագիր-պարբերագիրներու մէջ (Հանդէս Ամսօրեայ),

Բագմավէպ, Սիւն, Հասկ, Կոչնակ Հայաստանի և այլն):

Միւրմէկան ջանադիր էր շատ արտադրել, առանց նկատի առնելու, թէ կարեւորը քանակը չի ներկայացնէր, այլ որակը: Այս պատճառով ալ իր արտադրութիւնները, մեծազիր և փոքրազիր, զորոնք հանեց հրատարակ, էին և կը մնան սիրողի և ոչ մասնագէտի գործեր: Բայց ամէնն ալ կը վկայեն թէ վաստակաւորը անխոնջ կամքի տէր էր:

Հ. Ն. Ա.

Dr. Karl Mlaker

2 հոկտ. 1951 վախճանեցաւ 55ամեայ հասակին ի Գրաց (Աւստրիա) Համալսարանի առանին ուսուցիչը (Privatdozent) Դկտ. Կարլ Մլակեր:

Հանդուցեալը աչքառու գիտնական մըն էր սեմախօսական բանասիրութեան. յատկապէս հարաւակողմեան արարադիտութեան ճիւղին մէջ: Իր աշխատասիրութիւնը Die Hierodulantenlisten von Ma'in, Leipzig 1943, դասական օրինակ մըն է բանասիրական ճշգրտութեան, որով սովոր էր ան աշխատել: Իր ստեղծագործ միտքը, ինչպէս նաեւ իր անշախ հմտութիւնը զարմանք հնձած է իր շրջանակէն: Աշխատակցած է գանազան յօդուածներով ZDMK, WZKM, Z. für Semitik և Orientalische Literaturzeitung ուսումնաթերթերուն, որով ծանօթացած է միջազգային մասնագէտներու:

Dr. Karl Mlaker միտամանակ հմուտ հայերէնագէտ էր, ունինք իր գրչէն բաց ի գանազան գրախօսականներէ հայագիտական գրուածքներու շուրջ, հետեւեալ մանր աշխատասիրութիւնները:

1. Zur Chronologie Ašots I. Հանդէս Ամսօրեայ, 1927, էջ 881—886:
2. Armenische Miscellen: Wiener Zeitschrift für die Kunde des Morgenlandes. 42 (1935) 259—294. Նկատի առած է. 1. Der Titel Čenbakur. 2. Der Rückzug der Zehntausend. 3. Die Datierung der Geschichte des Ps. Moses Xorenaci. 4. Zur geographischen und metrologischen Literatur der Armenier.
5. Zum armenischen Feudalismus.

Հ. Ն. Ա.

ԳԱՐԵԳԻՆ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ (ՅՈՎԱԿԻՄՆ), Յիշատակարանի Ձեռագրաց: Հատոր Ա. (Ե. դարից մինչեւ 1250 թ.): 48 նմանատիպութիւններով: Անթիլիաս. տպ. Կարողիկոսութեան Հայոց կիլիկիոյ, 1951. մեծ 80, էջ ԼԱ + սիւնակ 1256:

Գէորդ Ե. կաթողիկոսի օծութեան տարին էր, 1912 յունիս, երբ առաջին անգամ այցելեցի էջմիածին: Այն տարւոյն Գարեգին Ա. Վեհափառ Ս. Հոփիսիմեանց վանքին վանահայրն էր: Առաջին տեսակցութիւնս ունեցայ իրեն հետ նոյն վանքին մէջ. հիւրասէր վանահայրը շրջապատուած էր հիւրերու մեծ թուով: Գողցաւ կարճ ժամանակ մը ինձի հետ առանձին խօսակցելու: Ինքնաբերաբար խօսքը ձեռագիրներու շուրջը դարձաւ. վայրկեան մը զիս առանձին ձգեց. վերադարձաւ դէպ մը մեծազիր թղթերու վրայ գրուած Յիշատակարաններով, ժամանակագրական կարգով դասաւորուած: Այս դէպը կը ներկայացնէր «Յիշատակարանը Ձեռագրաց»: 1925—1928 տարիներուն, երբ երկրորդ անգամ էջմիածին գտնուեցայ, նկատեցի որ Գարեգին Սրբազան կը շարունակէր տակաւին Յիշատակարաններու հաւաքումը: Այս անգամ ունէր իրեն օգնական արտագրիչ մը: Էջմիածնի Ձեռագրատունը հարստացած էր 1500 ձեռագիրով: Նոյնքան մ'ալ կը գտնուէր Երեւանի Թանգարանին մէջ: Ձեռագիրներու աճումով կ'աճէր նաեւ Յիշատակարաններու թիւը. իսկ Սրբազանը ծանրաբեռնուած էր բազմատեսակ գրադումներով: 1928ին ընդհատեցի ես աշխատանքներս և վերադարձայ Վիեննա: Ոչ շատ վերջը Եւրոպա տեսնեմ նաեւ Սրբազանը, որ անկէ անցաւ Ամերիկա և ի վերջոյ հաստատուեցաւ Անթիլիաս իրրեւ կաթողիկոս Կիլիկիոյ: 1945ին, երբ իրրեւ ընտրական ժողովի անդամ զնայ էջմիածին, վերադարձին հետը բերաւ Յիշատակարաններու Հաւաքածոյքս. որոշած էր տպագրութեան յանձնելու գայն: Վեհափառը, որ միշտ հետամուտ եղած է կատարելին, կը փափաքէ այժմ իր Հաւաքածոյքին մէջ առնել ամէն Յիշատակարան, որ մատչելի է իրեն: Կայցելէ Երուսաղէմ, խուզարկելու Հայոց վանքի իր 4000 ձեռագիրները. կ'օգտուի Բարդէն Ա. կաթողիկոսի՝ Անկիւրիոյ, և Յ. Թօփճեանի Արմաշի ձեռագիրներու անտիպ Յուցակներէ: Նկատի առած է ապա տպագիր Յուցակներն և այն մասնական աշխատութիւններն և Ամսագիրներն և Օրագրագիրները, որոնք Յիշատակարաններ ունին իրենց ծոցը և մատչելի են իրեն: Այսպէս

կը կազմուի ճոխ Հաւաքածոյ մը Յիշատակարաններու հնարաւոր չափի մէջ, զոր — նկատի առնելով Ա. հատորը — կարելի է համարել զրեթէ կատարեալ գործ, միակը իր տեսակին մէջ: Կ'ըսեմ «զրեթէ կատարեալ», վասն զի անհնարին է նման աշխատանք մը լիակատար ընծայել, անով որ օրօրուան վրայ կը յայտնուին նոր ձեռագիրներ մասնաւորներու քով, իսկ ուրիշներ, որոնք կը գտնուին քաղաքակիրթ աշխարհի գանազան քաղաքներու Հիմնարկութիւններու և մասնաւորներու Հաւաքածոյքներու մէջ թէ դժուարամատչելի են և թէ առանց մատչելի ցուցակագրութեան: Ինչպէս Corpus Inscriptorum Graecarum և Latinarum կատարելութեան կը դիմեն յընթացս ժամանակի, նորագիտ արձանագրութիւնները հաւաքելով նոր հատորներու մէջ, նոյնպէս հայերէն ձեռագիրներու նորագիտ Յիշատակարանները կարող են կազմել առանձին հատորներ, լրացնելու համար շարքը:

«Յիշատակարանը ձեռագրաց» հաւաքումիս հիմնական մասը հանուած է էջմիածնի և Երուսաղէմի ձեռագիրներէն, ուստի կը ներկայացնեն սկզբնաղբեր: Եւ կարելի է անվարան վստահիլ անոնց հարազատութեան վրայ, նկատի առնելով այն բարեխղճութիւնը և զուտ բանասիրական ճշգրտութիւնը, զոր երեւան բերած է Վեհափառը իր նախորդ գործերուն մէջ: Այսպիսի վկայութիւն չեմ կրնար տալ դժբախտաբար ոչ ամէն Յուցակի և ոչ յատկապէս այն յիշատակարաններու հաւաքումներու համար, որոնք կատարուած են կամ անհասկացողութեամբ և կամ անանց բանասիրական բժանդրութեան և տպագրուած են օսմանեան գրաքննութեան տակ և անխիղճ տպագրողներէ: Յիշատակարանները. որոնք հանուած են այստեսակ աղբիւրներէ, կը կարօտին վերաքննութեան: Թէ քանի անճշգրտութեամբ և կրճատութեամբ հրատարակուած են Սրուանձտեանցի քաղուածքները, ցոյց կու տան այն ձեռագիրները, որոնք պահպանուած են մեղի բարեբախտութեամբ:

Ձեռագիրներ ցուցակագրողներէն կը պահանջուի ոչ միայն մտտեկազրական, պատմական և լեզուական, այլ և հնագրական արուեստի հմտութիւն: Հրատարակչին այս հմտութեան ապացոյցներն են մէն մի Յիշատակարանի ընկերացող ծանօթագրութիւնները ձեռագրին հանգամանքի, պատմական դէմ-